

**Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання кафедри від 19 червня 2026 року № 4

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради

Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка

(Протокол засідання вченої ради

ХОППО ім. А. Назаренка від 30 червня 2026 року № 1)

Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка

Наказ від 01 липня 2026 № 214/но

 В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів громадянської та історичної освітньої
галузі (вчителі правознавства)**

**«ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА
ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ: ПРАВОВА ОСВІТА, ГРОМАДЯНСЬКА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В УМОВАХ НУШ»**

**Хмельницький
2026**

Розробник(и): Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Ратушняк Наталія Михайлівна, старший викладач кафедри теорії та методик суспільно-гуманітарних дисциплін Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка, доктор філософії Ph.D

Бомбергер Інна Леонідівна, учений секретар Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат юридичних наук, доцент

Напрямок підвищення кваліфікації: Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (тема 4.1. Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі, Наказ МОН від 12.10.2022 № 904)

https://rada.info/upload/users_files/44950214/201728af13d92460d8ed85c99c33c4c2.pdf

Термін дії програми: з 01.01.2027 до 31.12.2027 року

Рецензенти:

Галатир Віталій Вікторович, проректор з науково-педагогічної роботи ХОІППО імені Анатолія Назаренка, кандидат історичних наук

Опольська Марина Вікторівна, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Університету економіки і підприємництва, кандидат педагогічних наук

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Реформування загальної середньої освіти в контексті реалізації Концепції Нової української школи та Державного стандарту базової середньої освіти актуалізує потребу в оновленні професійних компетентностей учителів правознавства. Сучасний урок правознавства має бути спрямований не лише на формування предметних знань, а й на розвиток громадянської, культурної, інформаційно-комунікаційної та міжкультурної компетентностей учнів.

Особливої актуальності набувають питання розвитку критичного, аналітичного мислення, використання цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту в освітньому процесі, реалізації діяльнісного підходу, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища. Вчитель правознавства має бути готовим до впровадження сучасних педагогічних технологій, формувального оцінювання та побудови індивідуальних освітніх траєкторій учнів.

Програма спрямована на розвиток професійних компетентностей педагогів відповідно до вимог професійного стандарту вчителя та забезпечує вдосконалення методики викладання правознавства в умовах реалізації НУШ.

Цільова група: вчителі правознавства загальноосвітніх навчальних закладів, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 тиждень)

Особливості реалізації програми:

Програма реалізується на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та аксіологічного підходів.

Особливістю програми є поєднання теоретичної підготовки з практико-орієнтованою діяльністю учасників через аналіз модельних навчальних програм, розроблення сучасних навчальних матеріалів, використання цифрових інструментів, створення власних методичних продуктів та професійну рефлексію.

Навчання передбачає використання інтерактивних методів, кейсів, майстер-класів, педагогічних практикумів, групової роботи та обміну професійним досвідом.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: очна, дистанційна, на базі замовника.

Мета підвищення кваліфікації:

Розвиток та вдосконалення професійних компетентностей учителів правознавства щодо реалізації вимог Державного стандарту базової середньої

освіти, організації компетентнісного навчання, розвитку критичного, аналітичного мислення учнів та використання сучасних цифрових технологій у викладанні правознавства.

Завдання підвищення кваліфікації:

- поглибити знання педагогів щодо реалізації Державного стандарту базової середньої освіти та модельних навчальних програм із правознавства;
- удосконалити предметно-методичну компетентність учителів;
- розвивати вміння проєктувати компетентнісно орієнтовані уроки та навчальні заняття;
- формувати навички використання цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту в освітньому процесі;
- удосконалити вміння здійснювати формувальне оцінювання результатів навчання учнів;
- розвивати навички створення безпечного, психологічно комфортного та інклюзивного освітнього середовища;
- сприяти розвитку професійної рефлексії та готовності до безперервного професійного розвитку.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- А1. мовно-комунікативна компетентність;
- А2. предметно-методична компетентність;
- А3. інформаційно-цифрова компетентність;
- Б1. психологічна компетентність;
- Б2. емоційно-етична компетентність;
- Б3. компетентність педагогічного партнерства;
- В1. інклюзивна компетентність;
- Г1. прогностична компетентність;
- Г2. організаційна компетентність;
- Г3. оцінювально-аналітична компетентність;
- Д1. компетентність навчання впродовж життя.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння

Учасник програми:

- розуміє алгоритм побудови індивідуальної освітньої траєкторії та нормативні вимоги до накопичувальної системи годин;
- знає нормативно-правові засади реалізації Державного стандарту базової середньої освіти;
- розуміє особливості компетентнісного навчання правознавства;
- розуміє сутність, функції та взаємозв'язок держави і права в сучасному демократичному суспільстві;
- знає конституційні засади організації державної влади та принцип верховенства права;

- володіє знаннями щодо сучасного стану трудового законодавства України та основних напрямів його реформування;
- розуміє правову природу трудових правовідносин та механізми захисту трудових прав;
- знає законодавчі основи соціального діалогу та соціального партнерства;
- розуміє роль профспілок, роботодавців і держави у системі соціально-трудових відносин;
- знає сучасні підходи до викладання правознавчих тем на засадах компетентнісного навчання;
- знає та розуміє сучасні тенденції розвитку національного та міжнародного права, динаміку змін у законодавстві України (зокрема в контексті євроінтеграції) та методологію їхнього викладання у закладах загальної середньої освіти;
- розуміє принципи формувального оцінювання;
- знає можливості цифрових ресурсів та інструментів штучного інтелекту для навчання;
- усвідомлює особливості організації інклюзивного освітнього середовища;
- роль педагога у створенні безпечного середовища, забезпеченні психологічної підтримки та організації партнерської взаємодії з батьками;
- природи професійного стресу, його проявів та чинників, які його провокують;
- шляхів профілактики професійного стресу вчителя та «швидкої допомоги» в стресових ситуаціях;
- посилення знань щодо покращення ресурсного стану вчителя як запоруки підвищення його стресостійкості.

Уміння

Учасник програми вміє:

- критично оцінювати власний рівень володіння професійними компетентностями згідно з Професійним стандартом;
- самостійно обирати актуальні напрями підвищення кваліфікації, що усувають професійні дефіцити;
- стратегічно планувати професійний розвиток та гнучко коригувати власну траєкторію навчання впродовж життя.
- проєктувати компетентісно орієнтовані уроки правознавства;
- уміє навчати здобувачів освіти алгоритмів пошуку, критичного аналізу, тлумачення та практичного застосування норм права для розв'язання життєвих ситуацій (юридичних задач);
- розробляти навчальні завдання для розвитку читацької грамотності та критичного мислення;
- використовувати цифрові освітні ресурси та інструменти ІІІ;
- здійснювати формувальне оцінювання;

- адаптувати навчальні матеріали для учнів з особливими освітніми потребами;
- аналізувати освітнє середовище щодо його безпечності, інклюзивності, доступності, ідентифікувати ризики булінгу, соціальної ізоляції, психоемоційного перевантаження;
- створювати власні освітні продукти та методичні розробки;
- оволодівати техніками зниження стресу «тут і зараз» (дихальні вправи, тайм-менеджмент, емоційне розвантаження);
- вміння працювати з власним мисленням та шукати опори після пережитих стресових ситуацій чи подій;
- здійснювати професійну рефлексію та планувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку.

Диспозиції (цінності, ставлення)

- власного професійного розвитку педагога в умовах змін системи освіти та законодавчого забезпечення; визначення відповідності власних професійних компетентностей чинним вимогам:
- створення кейсів з навчальних предметів з метою підвищення якості викладання та навчання;
- особистісної орієнтації на підвищення рівня власної дидактичної компетентності;
- планування освітньої діяльності, самостійної розробки дидактичних матеріалів;
- формування умов досягнення успішного результату практичної діяльності, виховання ціннісного ставлення до особистісних здобутків навчання;
- повагу до принципів демократії, верховенства права та прав людини;
- усвідомлення значущості правової культури в житті суспільства;
- відповідальне ставлення до дотримання законодавства та громадянських обов'язків;
- готовність до захисту прав і свобод людини;
- ціннісне ставлення до соціального діалогу як механізму мирного врегулювання конфліктів;
- толерантність до різних соціальних позицій та поглядів;
- прагнення до професійного розвитку та впровадження сучасних методик правничої освіти;
- готовність формувати в учнів громадянську відповідальність, правову свідомість та культуру демократичної взаємодії;
- цінність інклюзії та рівних можливостей прийняття різноманітності як норми, забезпечення доступності освіти для всіх без винятку;
- цінність дитини як унікальної особистості, визнання індивідуальності кожного здобувача освіти, повага до його потреб, можливостей і темпу розвитку;
- готовність до перетворення стресостійкості на власну суперсилу (резилієнтність);

- перехід від пасивного захисту від стресу до активного напрацювання внутрішньої сили, яка допомагає вчителю не просто вистояти, а й розвиватися в умовах змін.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Формувальне оцінювання:

- участь у вебінарах;
- виконання практичних завдань;
- взаємооцінювання;
- рефлексія.

Підсумкове оцінювання:

Узагальнена кількість балів за видами робіт (100 балів):

- участь в конференції – 20 балів;
- результати педагогічної практики – 40 балів;
- підсумкова залікова робота – 20 балів;
- рефлексія – 20 балів.

Критерії:

При оцінюванні враховується методична доцільність, компетентнісна спрямованість, інноваційність, практична реалізованість.

Прохідний бал – 60

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво

Вартість: безоплатно відповідно до регіонального замовлення слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних, керівних працівників і працівників науково-методичних об'єднань Хмельницької області на 2027 рік

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття у форматі вебінарів (синхронні заняття) та практичні заняття (асинхронні), що спрямовані на формування здатності педагогів проєктувати освітній процес як цілісну систему діяльності учня на засадах компетентнісного, діяльнісного та інтерпретаційного підходів.

Особливістю синхронних занять є поєднання стислого теоретичного блоку з активною роботою учасників у форматі дизайн-сесій, кейс-аналізу, обговорення педагогічних практик та моделювання фрагментів уроків громадянської та історичної освітньої галузі. Значна увага приділяється осмисленню сучасного уроку, що інтегрує зміст, діяльність, оцінювання та освітнє середовище.

Практичні (асинхронні) заняття орієнтовані на створення власних методичних продуктів: компетентнісно орієнтованих завдань, сценаріїв

уроків, елементів навчальних проєктів, а також на опрацювання інструментів критичного аналізу історичних джерел, формування медіаграмотності, аналітичного та системного мислення здобувачів освіти.

Підсумкові результати навчання досягаються через виконання комплексної залікової роботи, участі у конференції, розроблення навчальних матеріалів і їх рефлексивний аналіз.

Зміст програми структуровано за трьома модулями, які логічно відображають перехід від теоретичного осмислення підходів до навчання – до проєктування діяльності учнів і створення власних педагогічних практик.

Зміст програми складається з 3 модулів та 9 взаємопов'язаних тем та педагогічної практики. На етапі завершення навчання слухачі виконують комплексну залікову роботу.

Навчально-тематичний план

		30 годин	Лекції	Практичні заняття	Контрольні заходи
1	Модуль 1. Підтримка благополуччя учасників освітнього процесу та робота в інклюзивному середовищі (напрямок Психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Особливості роботи з дітьми з ООП)	6	2	4	
1.1	Тема 1.1 Профілактика та подолання професійного стресу педагога. Посилення резиліентності вчителів (напрямок Психологічна підтримка учасників освітнього процесу)	3	1	2	
1.2	Тема 1.2 Проєктування безпечного, інклюзивного освітнього середовища: практичні інструменти для педагога (напрямок Інклюзивна освіта: особливості роботи з дітьми з ООП)	3	1	2	
2	Модуль 2. Ціннісно-сміслові основи професійної діяльності педагога (напрямок Професійна ідентичність вчителя)	4	2	2	
2.1	Тема 2.1 Професійний бренд сучасного педагога: від професійної ідентичності до професійного впливу (напрямок Професійна ідентичність вчителя)	2	1	1	
2.2	Тема 2.2 Нормативно-правові акти України щодо оцінювання рівня професійного розвитку педагогічних працівників. Професійний стандарт – документ, який містить вимоги до кваліфікації педагогічних працівників та їх компетентностей (напрямок Професійна ідентичність вчителя)	2	1	1	

3	Модуль 3. Розвиток компетентностей фахового спрямування. Предметно-методичний блок (напрям Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)	15	5	10	
3.1	Тема 3.1 Цифрові інструменти та рішення в професійній діяльності вчителя (напряом Цифрові технології педагогічної діяльності)	2		2	
3.2	Тема 3.2 Правовий вимір євроінтеграції освіти: орієнтири Європейської комісії та ключові законодавчі зміни в Україні (напряом Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)	3	2	1	
3.3	Тема 3.3 Держава, право і громадянин: сучасні підходи до формування правової та громадянської компетентностей учнів (напряом Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)	2	1	1	
3.4	Тема 3.4 Трудові права людини в сучасній Україні: практико-орієнтовані підходи до формування правової компетентності учнів (напряом Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)	2	1	1	
3.5	Тема 3.5 Соціальний діалог у демократичному суспільстві: формування громадянської та правової компетентностей учнів (напряом Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)	2	1	1	
3.6	Педагогічна практика. Розроблення та презентація компетентнісно орієнтованого освітнього продукту (напряом Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)	4		4	
4	Підсумкові заходи	5	1	2	2
4.1	Формування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічного працівника (забезпечує НМЦ організації та підвищення кваліфікації)	1	1		
4.2	Контроль знань (тестування, підсумкова робота тощо)	2			2
4.3	Підсумкові результати навчання досягаються через виконання комплексної залікової роботи, участі у конференції, розроблення навчальних матеріалів і їх рефлексивний аналіз	2		2	
Усього		30	10	18	2

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ПІДТРИМКА БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА РОБОТА В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

(напрямок Психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Особливості роботи з дітьми з ООП)

Тема 1.1. Профілактика та подолання професійного стресу педагога. Посилення резилієнтності вчителів

Феномен стресу в сфері комунікативної діяльності людини. Природа професійного стресу в роботі вчителя. Чинники професійного стресу педагога. Ідентифікування станів як індикаторів професійного вигорання педагога та напрацювання шляхів їх подолання як запорука профілактики професійного стресу вчителя.

Інструменти для зниження щоденного стресу та стратегії побудови довгострокової адаптивності (резилієнтності) до викликів. Механізми відновлення після пережитих криз. Посилення ресурсності педагога як чинник підвищення рівня його стресостійкості.

Тема 1.2. Проєктування безпечного, інклюзивного освітнього середовища: практичні інструменти для педагога

Поняття безпечного та інклюзивного освітнього середовища. Нормативно-правові засади забезпечення безпеки та інклюзії в закладах освіти. Принципи універсального дизайну та розумного пристосування в освітньому процесі. Виявлення та усунення фізичних, інформаційних, соціальних і психологічних бар'єрів. Практичні інструменти створення комфортного освітнього простору, підтримки позитивного мікроклімату та запобігання дискримінації. Аналіз освітнього середовища закладу освіти та розроблення рекомендацій щодо підвищення його безпечності й інклюзивності. Проєктування безпечного, інклюзивного освітнього середовища.

МОДУЛЬ 2. ЦІНІСНО-СМИСЛОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

(напрямок Професійна ідентичність вчителя)

Тема 2.1. Професійний бренд сучасного педагога: від професійної ідентичності до професійного впливу

Тема спрямована на осмислення професійного бренду педагога як складової його професійної ідентичності, репутації та професійного впливу в освітньому середовищі. Розглядаються сучасні підходи до розуміння особистого та професійного бренду в контексті освіти, лідерства та розвитку людського потенціалу. Аналізується взаємозв'язок між професійними цінностями, компетентностями, педагогічною місією та формуванням унікального професійного образу педагога. Розкривається роль автентичності,

професійної етики та ціннісної узгодженості у побудові довіри до педагога. Особлива увага приділяється розвитку педагогічної агентності через усвідомлення власного професійного впливу та здатності генерувати освітні зміни.

Тема 2.2. Нормативно-правові акти України щодо оцінювання рівня професійного розвитку педагогічних працівників. Професійний стандарт – документ, який містить вимоги до кваліфікації педагогічних працівників та їх компетентностей

Зміст теми передбачає ознайомлення слухачів із законодавчими та нормативно-правовими засадами оцінювання професійного розвитку педагогічних працівників в Україні. Аналізується роль атестації та сертифікації як інструментів оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників відповідно до чинного законодавства.

У межах теми розкривається сутність професійного стандарту як основи для визначення професійних компетентностей і кваліфікацій педагогічних працівників. Окремий акцент робиться на формуванні готовності педагогів здійснювати самоаналіз професійної діяльності відповідно до вимог професійного стандарту та сучасних освітніх викликів. Опрацювання теми сприятиме усвідомленню педагогічними працівниками нормативних орієнтирів професійного зростання, підвищенню відповідальності за власний професійний розвиток і ефективному плануванню освітньої кар'єри.

МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХОВОГО СПРЯМУВАННЯ. ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНИЙ БЛОК

(напрямок Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі)

Тема 3.1. Цифрові інструменти та рішення в професійній діяльності вчителя

Добір цифрових освітніх ресурсів з урахуванням мети навчання, вікових особливостей та освітніх потреб здобувачів освіти. Використання цифрових платформ як конструктора навчального контенту. Адаптація створених матеріалів до освітніх потреб учнів. Принципи академічної доброчесності у використанні цифрових матеріалів.

Тема 3.2. Правовий вимір євроінтеграції освіти: орієнтири Європейської комісії та ключові законодавчі зміни в Україні

Тема присвячена системному аналізу правових аспектів інтеграції української освіти до європейського освітнього простору відповідно до стратегічних орієнтирів Європейської комісії. Курс фокусується на ключових законодавчих змінах в Україні, спрямованих на гармонізацію національного правового поля із європейськими стандартами (*acquis* ЄС). Слухачі розберуть, як сучасні реформи – від розбудови системи академічної доброчесності та забезпечення недискримінації до трансформації мережі закладів освіти та

професійних стандартів – відображають європейські правові цінності й готують українську школу до функціонування в межах єдиного європейського простору.

Тема 3.3. Держава, право і громадянин: сучасні підходи до формування правової та громадянської компетентностей учнів

Тема спрямована на поглиблення розуміння сутності держави і права як взаємопов'язаних суспільних явищ та основ функціонування демократичного суспільства. Розглядаються основні підходи до визначення понять «держави» та «права», їхні ознаки, функції та роль у забезпеченні суспільного порядку. Аналізуються механізми впливу держави на формування правової системи та роль права у регулюванні діяльності державних інституцій. Особлива увага приділяється принципу верховенства права як фундаментальній засаді демократичної держави. Учасники ознайомлюються з особливостями правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності держави. Розглядаються питання легітимності державної влади, правової держави та громадянського суспільства. Аналізуються сучасні виклики у сфері забезпечення прав людини, демократії та правопорядку в умовах суспільних трансформацій. Висвітлюється роль Конституції України як основного закону держави. Розглядаються приклади взаємодії державних органів та правових механізмів у забезпеченні прав і свобод громадян. Особливий акцент робиться на методиці викладання відповідних тем у курсах правознавства та громадянської освіти.

Тема 3.4. Трудові права людини в сучасній Україні: практико-орієнтовані підходи до формування правової компетентності учнів

Тема присвячена аналізу сучасного трудового законодавства України та особливостей правового регулювання індивідуальних трудових відносин в умовах реформування ринку праці. Розглядаються основні джерела трудового права, принципи трудового законодавства та актуальні зміни нормативно-правової бази. Учасники ознайомлюються з порядком укладення, зміни та припинення трудового договору, правами та обов'язками працівника і роботодавця. Аналізуються питання робочого часу, часу відпочинку, оплати праці, гарантій та компенсацій. Особлива увага приділяється особливостям регулювання дистанційної, надомної та гнучкої форм зайнятості. Розглядаються механізми забезпечення трудових прав працівників в умовах воєнного стану. Аналізуються правові засоби захисту трудових прав, порядок вирішення трудових спорів та відповідальність сторін трудових правовідносин. Висвітлюються питання недискримінації у сфері праці та забезпечення рівних можливостей. Учасники опрацьовують практичні кейси щодо застосування норм трудового законодавства. Значна увага приділяється формуванню правової грамотності учнів через вивчення актуальних трудових правовідносин.

Тема 3.5. Соціальний діалог у демократичному суспільстві: формування громадянської та правової компетентностей учнів

Тема спрямована на формування цілісного уявлення про соціальний діалог як важливий механізм узгодження інтересів держави, працівників і роботодавців у демократичному суспільстві. Розглядаються нормативно-правові засади функціонування системи соціального діалогу в Україні та міжнародні стандарти у цій сфері. Аналізуються принципи соціального партнерства, форми та рівні соціального діалогу. Учасники ознайомлюються з діяльністю сторін соціального діалогу: державних органів, профспілок та організацій роботодавців. Особлива увага приділяється колективним переговорам, укладенню колективних договорів та угод. Розглядаються механізми участі працівників у прийнятті рішень, що стосуються соціально-трудових відносин. Аналізуються сучасні тенденції розвитку соціального діалогу в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Висвітлюється роль соціального діалогу у забезпеченні соціальної стабільності та захисту трудових прав громадян. Розглядаються практичні приклади вирішення соціально-трудових конфліктів шляхом переговорів та медіації. Особливий акцент робиться на формуванні в учнів культури діалогу, відповідальності та громадянської участі.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

- Проаналізувати конкретну ситуацію взаємодії державних органів та правових норм у забезпеченні прав громадян.
- Розробити компетентнісно орієнтоване завдання для учнів щодо реалізації принципу верховенства права.
- Створити інфографіку «Система державної влади та її взаємодія з правом».
- Проаналізувати кейс щодо укладення або припинення трудового договору та запропонувати правове рішення.
- Розробити навчальну ситуацію з питань захисту трудових прав неповнолітніх.
- Підготувати алгоритм дій працівника у разі порушення трудових прав.
- Провести аналіз змін трудового законодавства України в умовах воєнного стану.
- Розробити рольову гру «Колективні переговори між роботодавцем і працівниками».
- Створити модель проведення соціального діалогу для врегулювання трудового конфлікту.
- Підготувати фрагмент уроку або інтегрованого заняття з використанням кейс-методу щодо соціального партнерства.
- Розробити тестові та ситуаційні завдання для оцінювання правничої компетентності учнів.

- Створити навчальний мініпроект «Права людини, трудові права та соціальна відповідальність у сучасній Україні».
- Спроекувати індивідуалізовану навчальну картку-кейс для інтеграції учнів із особливими освітніми потребами в активне обговорення громадянських дилем.
- Аналіз кейсів (булінг, тривожність, ізоляція).
- Вправа: «Безпечний простір очима дитини».
- Розробити дескриптори формульовального оцінювання навчальних досягнень учнів під час проведення дискусії, дебатів або розв'язання кейс-задач.
- Вправи на розвиток позитивного мислення, розслаблення, відпрацювання здатностей конструктивного застосування внутрішнього ресурсу, суб'єктивного контролю.
- Скласти методичний паспорт авторського міні-кейсу (фабула, дилема, трирівнева система запитань) на основі актуальної соціальної події або історичного прецеденту для розвитку когнітивної стійкості учнів.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23 грудня 2010 р. № 2862-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>

Основна література

1. Варецька О., Хаустова О. Розвиток готовності педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі // Молодь і ринок. 2023. № 3.
2. Головатенко Т. Тенденції підготовки вчителів до впровадження травма-інформованого навчання // Освітологія. 2023. № 12. С. 42–54.
3. Загальна теорія права : підручник / за ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваїте, 2024. 392 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти: проєкт / МОНУ. URL: <https://mon.gov.ua/static->

[objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shc.hodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf](https://objects.mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shc.hodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf). Дата звернення: 07.03.2026.

5. Кокун О.М., Мельничук Т.І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України. 2023. 25 с.

6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

7. Кравчук О., Шелепко Г. Організація інклюзивного навчання у системі управління діяльністю в закладі освіти // Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2022. № 1(7). С. 165–171.

8. Морзе, Н. В., Бойко, М. А., Струтинська, О. В., & Смирнова-Трибульська, Є. М. Якою має бути цифрова компетентність вчителів у галузі використання штучного інтелекту? *Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету”*, . 2024. (16), 76–91. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.166>. Дата звернення: 12.03.2026.

9. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція). Практичний посібник / авт. кол.: В. Г. Панок, І. В. Марухина, В. В. Рибалка, В. М. Горленко, Д. Д. Романовська, В. В. Предко, С. К. Шандрук, М. В. Саврасов, Н. В. Сосновенко; За наук. ред. В. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192 с.

10. Овчаренко О. Ю. Психологія стресу та стресових розладів: навчальний посібник. Київ : Університет «Україна», 2023. 266 с.

11. Освіта і культура: наскільки Україна готова до вступу в ЄС / Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-kultura-naskilky-ukrayina-gotova-do-vstupu-v-yes/#vstup>. Дата звернення: 17.06.2026.

12. Полякова В. Особливості психологічної допомоги вчителям в умовах війни // Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення: Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 13 жовтня 2023 р.). Київ : НУБІП України, 2023. С. 58-61.

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 27.12.2019 № 1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>

14. Правнича освіта в Новій українській школі : методичний посібник / упоряд. Т. О. Ремех. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2023. 212 с.

15. Правознавство: сучасний курс : навч. посіб. / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2023. 468 с.

16. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ МОН України від 29. 08. 2024 №1225. URL:

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

17. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти: наказ МОН України від 10.12.2021 № 1340. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87557/

18. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: наказ МОН України від 12.10.2022 № 904. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://osvita.ua/doc/files/news/852/85210/61b6fc314f312791981409.pdf>. Дата звернення: 12.03.2026.

19. Соціальний діалог та соціальне партнерство в Україні: сучасні виклики та перспективи : монографія / за ред. О. М. Обушенка. Київ : НІСД, 2023. 286 с.

20. Типова освітня програма 5-9 клас. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

21. Трудове право України : підручник / за ред. О. М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2023. 544 с.

22. Як Україна йде до ЄС: крок за кроком / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yak-ukraina-ide-do-ies-krok-za-krokom>. Дата звернення: 17.06.2026.

Додаткова література

1. Головченко В. В. Верховенство права як цінність демократичного суспільства. Право України. 2022. № 11. С. 24–35.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2023 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-mizh-Ukrayinoyu-ta-YEvropejskym-Soyuzom-za-2023-rik.pdf>

3. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2025 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf>

4. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальний діалог у сфері праці в умовах трансформації економіки. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2023. Т. 13, № 1. С. 5–18.

5. Освіта для життя. Комплексна політика для підсилення реформи НУШ. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua/>

6. Рада Європи. Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини: методичні матеріали для педагогів. Київ : Рада Європи, 2023. 148 с.

7. Ремех Т. О. Компетентнісний підхід у навчанні правознавства в закладах загальної середньої освіти. Український педагогічний журнал. 2023. № 4. С. 78–87.

8. Сологуб О.С. ІКТ в освіті: YouTube канал. URL: <https://www.youtube.com/@%D0%86%D0%9A%D0%A2%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96>. Дата звернення: 12.03.2026.
9. Теремецький В. І. Актуальні питання розвитку трудового права України в умовах європейської інтеграції. Юридичний вісник України. 2024. № 2. С. 15–23.
10. Український проєкт «Якість освіти». URL: <https://yakistosviti.com.ua/#>
11. Школяр Л., Михайлюченко А. Соціалізація дітей з особливими потребами в умовах воєнного стану // Humanitas. 2023. №5.